

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com a/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

LR Vidaus reikalų ministerijai

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

2021-12-28, Nr. 2021/33

Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetui

Lietuvos savivaldybių asociacijai

DĖL VIETOS BENDRUOMENĖS, SAVIVALDYBIŲ BENDRUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ IR BENDRUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ TARYBŲ STIPRINIMO

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga (toliau tekste, - LVBOS), vienijanti per 1340 kaimų ir miestų vietos bendruomeninių organizacijų, 2021 metais vykdydama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos biudžeto lėšomis finansuojamą projektą „Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos veiklos plėtra“ Nr. NOBP01272, gegužės – birželio mėn. organizavo Lietuvos bendruomenių organizacijų galimybių ir poreikių kiekybinę ir kokybinę apklausą bei susitikimus su dešimties apskričių savivaldybių bendruomenių organizacijų tarybų, bendruomeninių organizacijų vienijančių asociacijų/sajungų (skėtinių organizacijų) atstovais. Šiuo raštu, apibendrindama apklausos ir susitikimų su bendruomeninių organizacijų tarybomis rezultatus, LVBOS teikia savo pasiūlymus.

I. Organizuotos bendruomenių organizacijų apklausos tikslas – išsiaiškinti vietos bendruomenių organizacijų (toliau tekste, – VBO) veiklos poreikius ir galimybes, stipriąsias ir silpnąsias sritis. Dabartiniu metu LVBOS ir Lietuvos kaimo bendruomenių organizacijų sąjungos (toliau – LKBS) turimame sąrašė yra 2268 registruotos kaimo ir miesto VBO. Apklausoje dalyvavo 503 VBO lyderiai iš visų savivaldybių. Apklausos rezultatų tyrimą atliko Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) mokslininkės, kurių išsami ataskaita yra pateikiama mūsų sąjungos tinklapyje: <https://www.lvbos.lt/dokumentai/> (išskleisti LVBOS dokumentai/Rezoliucijos).

Tyrimo rezultatai parodė, kad „Žvelgiant į vietos bendruomenę, pagrindiniai bendruomenės veikėjai yra organizacijos ir jų tarpusavio ryšiai, kurie padeda patenkinti bendruomenės ekonominius, politinius bei socialinius ar sociokultūrinės bei edukacinės veiklos poreikius. Taip pat šie santykiai atlieka bendruomenės interesų gynimo funkciją įvairiais klausimais, pavyzdžiui, vietos gyvenimo kokybės, viešosios paslaugų infrastruktūros vystymas, kultūrinė bendruomenės veikla, edukacija, sportas ar rekreacija bei kitos teritorijos vystymui svarbios veiklos“. Mūsų VBO-joms taip pat labai svarbus geografinis aspektas, jis nurodomas ir Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme, (2018 m., gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774, 2 str. 1 d.) apibrėžiant gyvenamosios vietos bendruomenę ir VBO steigimo aspektus.

Vertinant VBO bendruosius tikslus bei vykdomos veiklos profilį savo gyvenamojoje teritorijoje, matytume, kad aktualiausi yra tokie aspektai, kaip: vietos bendruomenių dalyvavimas, viešosios infrastruktūros bei teikiamų viešųjų paslaugų teikimo klausimai, vietos bendruomenės tapatybės aspektas ir kitos su bendruomenine veikla susijusios sritys, kas atitinka kitų užsienyje ir Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatus, kuriuose „bendruomenių organizacijų veiklos pobūdis apima platų veiklų spektrą, pavyzdžiui, socialinės paslaugos, socio-edukacinė ar kultūrinė veikla, švenčių organizavimas, bendruomenės vystymo veiklos, teritorijų plėtros ir vystymo klausimai, bendradarbiavimas su viešuoju sektoriumi, finansinių išteklių paieška, socialinės enterprenerystės projektai, kaimynystės saugumo programos ir daugelis kitų“ (J. Vorevičienė, VDU, 2016). Bendruomenės taip pat aktyviai dalyvauja vietos politikos sprendimų priėmimo ar vietos politikos

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com a/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

darbotvarkėje (tokiose srityse kaip teritorijų vystymas, viešųjų paslaugų infrastruktūros projektai, komunikacijos, transporto paslaugos, socialinė sritis, švietimas), siekiant atstovauti bendruomenės interesus ir skatinant bendruomenės įgalinimą.

Vadovaujantis tyrimo rezultatais „tiek miesto, tiek kaimo teritorijose veikiančios VBO labiausiai susikongregavusios ties gyvenamosios vietos aplinkos ir infrastruktūros gerinimo tikslais (kaime – 69,1 proc., mieste – 56,5 proc.) ir ypač - *bendruomenės kultūrinių bei sporto renginių organizavimu (kaime – net 74,4 proc. VBO užsiima tokia veikla, mieste – 76,1 proc.)*. Miesto VBO kitos svarbios veiklos sritys apima vaikų ir jaunimo veiklų vystymą (34,8 proc.), sveikos gyvensenos ir fizinės veiklos propagavimo veiklas (32,6 proc. VBO užsiima tokia veikla) bei bendruomeninio gyvenimo ir tradicijų formavimą (28,3 proc.). Kaimo gyvenamosiose teritorijose veikiančių VBO tikslų spektrą taip pat sudaro vaikų ir jaunimo užimtumo veiklos (43,1 proc.), sveikos gyvensenos ir fizinės veiklos propagavimo veiklos (32,6 proc.) ir ypač daug dėmesio kaimiškose vietovėse skiriama gyventojų bendruomeninio gyvenimo tradicijų formavimui (51,2 proc. VBO pažymėjo, kad tokiam tikslui teikia prioritetą). **Kaip vienas svarbiausių VBO tikslų taip pat yra dalyvavimas savivaldos sprendimuose ir galimybė atstovauti bendruomenės interesus“.**

Todėl, vertinant VBO veiklos profilį ir turimą organizacinį, finansinį bei vadybinį potencialą, svarbu *atsižvelgti ir į geografinius bendruomeninės veiklos aspektus ir tai įvertinti, sudarant Regionų plėtros planus ir finansavimo programas, įtraukti VBO į vietos klausimų svarstymą, realiai atsižvelgiant į jų pasiūlymus*. Dabartiniu metu teisės aktuose yra numatyta, kad VBO pasiūlymai yra tik rekomendaciniai, kuriuos vertindamos savivaldybės taryba ar valstybinė institucija dažnai atmeta.

Šis tyrimas patvirtino LVBOS nuostatą, kad pačios VBO veikla yra **daugiafunkcinė**, apimanti platų veiklų spektrą, kurį būtina palaikyti ir skatinti, stiprinti ir plėsti. LVBOS rengia savo organizacijos 2022-2027 metų plėtros strategiją, kurioje strategijos rengėjai nustatė, kad dabartinėje situacijoje labai svarbu išgryninti ir atskirti bendruomeninės organizacijos sampratą ir vaidmenį, pabrėžiant šių nepelno organizacijų daugiafunkciškumą, kuomet dėmesys skiriamas patiems įvairiausiems vietos gyventojų poreikiams. Diskusijų grupės nustatė, kad esama teisinė aplinka riboja bendruomeninių organizacijų galimybes dalyvauti savivaldoje, o formuojant šalies ir regionų viešąją politiką neatsižvelgiama į VBO pasiūlymus. Labai svarbu stiprinti VBO tarpusavio partnerystę bei sąveiką su mokslu, verslu ir valdžios institucijomis, teisiniais pagrindais sudaryti palankias sąlygas pilietinei visuomenei vystytis, stiprinti valstybės socialinio kapitalo rodiklius. Nors iš dalies esama VBO apibrėžimą ir veiklos teisinį reglamentavimą vertiname teigiamai, pabrėždami jo privalumus laisvai konkuruoti pilietiniams interesams, neriboti veiklų ir privilegijų kūrą daryti, apibrėžti institucijų pareigą įtraukti bendruomenines organizacijas į vietos klausimų svarstymus ir t.t.), tačiau pažymime, kad būtina konsultuojantis parengti tinkamesnę *bendruomeninės organizacijos apibrėžimo formulotę*, kuri turėtų būti suinteresuotųjų pusių plačiai išdiskutuota.

LVBOS siūlo Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme **išskirti bendruomenių organizacijas, kaip Vietos bendruomeninę, specifinę daugiafunkcinę organizaciją, savo veiklomis besiskiriančią nuo kitų nevyriausybinų organizacijų**, neabejotinai veikiančią kaip viešosios naudos NVO, kaip tai apibrėžta Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatyme.

1. LVBOS Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme 2 str. 1 d. siūlo formuluoti taip:
„Vietos bendruomeninė organizacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis yra daugiafunkcinė veikla, apimanti bendruomeninių organizacijų politikos įgyvendinimo sritis,

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com a/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

kaip tai apibrėžiama 4 straipsnyje, ir kurios paskirtis – per iniciatyvas ir veiklas įgyvendinti ir atstovauti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje ir vietos gyvenamosios vietovės, kurioje veikia bendruomeninė organizacija, interesus. Tokiu būdu VBO politikos įgyvendinimo sritys, kaip **veiklos kriterijai**, tiksliau apibrėžtų jų veiklą.

2. LVBOS narių nuomone, būtina įstatyme praplėsti ir papildyti „vietos bendruomenės“ sąvoką. Jau tapo įprasta, kad „bendruomenės“ žodžiu vadinami religiniai, mokslo, mokyklų, darboviečių, profesiniai, laisvalaikio ir netgi ekonominiai ar pan. susivienijimai, kuriuos vienija priklausymas tam tikram veikimui. Jis yra verstinis iš lotynų ir anglų kalbų ir reiškiantis tiesiog „bendruomenė“, dažnai tapatinamas su bendrija. Vietos bendruomenių atveju būtina pabrėžti, kad tai – „*būtent gyventojai, gyvenantys tam tikroje geografiškai apibrėžtoje teritorijoje ir jai priklausantys, turintys tos vietos tapatumą, besirūpinantys tos vietos gyventojų poreikiais, gyvenantys ir kuriantys tos vietos tradicijas ir joje veikiantys.* Tai yra išskirtinis vietos bendruomenės bruožas“ (Irena Leliūgienė, Justinas Sadauskas. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija, MRUNI, 2011, 3(4), p. 1281–1297).

LVBOS kviečia VBO veiklą kuruojančias institucijas organizuoti šia tema diskusijas ir naujomis vietos bendruomenė ir vietos bendruomenių organizacija formuluotėmis pakeisti Vietos savivaldos ir Bendruomenių organizacijų plėtros įstatymuose esančius vietos bendruomenės apibrėžimus.

3. **Būtina sudaryti vietos, regioninių ir nacionalinių bendruomenių asocijuotų struktūrų plėtros programą**, kurios iki šiol nesudariusi ir Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, atsakinga už bendruomeninių organizacijų plėtros politikos formavimą, šios politikos įgyvendinimo organizavimą, koordinavimą ir kontrolę, vykdanči šias funkcijas kartu su Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija. Jau dveji metai, kai LVBOS ir Nacionalinė bendruomeninių organizacijų taryba yra paruošusi ir pateikusi „Nacionalinių ir regioninių asociacijų, vienijančių bendruomenines organizacijas, 2022-2024 metų programos ir veiksmų plano“ projektą, kuris buvo atmetas. Nesulaukėme diskusijų šia tema. Suprantame, kad esama 2020 ir 2021 metų padėtis šalyje dėl viruso COVID-19 pandemijos ir neteisėtos emigracijos situacijos padarinių visas kitas problemas pastumia į šoną, tačiau manome, kad VBO veiklos plėtros klausimai taip pat labai aktualūs. Juk regioninės ir savivaldybių skėtinės organizacijos yra ta vietos bendruomenių grandis, kuri veikia stiprindama VBO veiklą vietos naudai, padeda vykdyti savivaldos, regiono ir valstybės siekius bei planus.

Pastaraisiais metais galime pasidžiaugti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudaryta ir jau keli metai veikiančia Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 metų veiksmų plano įgyvendinimo 1.1.4 priemone „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“. Džiugina, kad ministerijos atstovai derina šią priemonę su LVBOS ir jos nariais, VBO ir savivaldybėmis. Pasiteisino ir šios priemonės bandomasis modelis. Kaimo bendruomenių finansavimo programa veikia ir Žemės ūkio ministerijoje. Tačiau šiose programose nėra atskiros priemonės savivaldybių (regioninių) skėtinių asocijuotų bendruomeninių organizacijų stiprinimui. Susitikimuose su savivaldybių BO tarybomis išaiškėjo, kad jų vaidmuo ypač reikšmingas, jos veikia kaip VBO atstovai, pajėgios kartu su tarybomis ir savivaldybėmis spręsti daugelį VBO klausimų.

Siūlome 2022 metais organizuoti **diskusiją** apie asocijuotų skėtinių bendruomeninių organizacijų vietą bendruomeniniame judėjime ir jų struktūrų stiprinimą bei plėtrą.

II. LVBOS susitikimų su savivaldybių bendruomeninių organizacijų tarybomis (toliau – BOT) rezultatus skelbėme gruodžio 16 dienos nuotoliniame pristatyme. Apibendrinus visą

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com a/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

susitikimų medžiagą bei savivaldybių tinklapiuose skelbiamą informaciją, LVBOS matome šias problemas:

- Dauguma savivaldybių BOT iki šiol apsiribojo pirmininko išrinkimu, vėliau, gal būt, dėl viruso COVID-19 pandemijos karantino, veikla sustabdyta ar vyko labai minimaliai;
- Labai sunku rasti informaciją apie savivaldybių BOT veiklą savivaldybių interneto svetainėse, nėra vieningos informavimo sistemos;
- Nacionalinės ir savivaldybių BOT veikla turėtų būti žymiai aktyvesnė, nėra grįžtamojo ryšio tarp Nacionalinės ir savivaldybių BOT;
- VRM vadovybei turėtų pakakti politinės valios realiai, o ne popieriuje formuoti bendruomeninių organizacijų veiklos plėtros politiką, šios politikos įgyvendinimą organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti;
- Priešingu atveju LR bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas nebus pilnai vykdomas, o pilietinės visuomenės aktyvumas ir toliau išliks vienas silpniausių Europos Sąjungoje.

LVBOS siūlo:

- 1) Formuojant NVO politiką ir finansavimo programas savivaldybėse, **atskirti NVO ir VBO finansavimo cilutes**. Rajonų savivaldybėse VBO, įgyvendindamos Leader programos strategijos priemones bei savivaldybių finansavimo programas, sukaupusios didžiulę patirtį ir pasiekusios puikių rezultatų, įneša labai žymų indėlį savivaldybės infrastruktūros gerinimo, aplinkosaugos, kultūros ir socialinėje srityse. Miesto VBO būtina stiprinti, aktyviau jas įtraukiant į miesto sociokultūrinių programų vykdymą, suformuojant atskiras paprogrames veiklai, ypač seniūnijose, stiprinti realų jų atstovavimą teritorinei vietos bendruomenei.
- 2) **Būtina atlikti VBO veiklos finansinės naudos savivaldybėse analizę**, ją svarstyti Nacionalinėje BOT, LVBOS ir trijose kuruojančiose VBO veiklą ministerijose, paruošiant atitinkamus pasiūlymus tolesnėms plėtros programoms. Šią analizę ir informaciją pateikti numatyta Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymo 5 str. 5 dalies 5 punkte.
- 3) Kuruojančioms ministerijoms organizuoti **kasmetinius Nacionalinės ir savivaldybių BOT forumus** - susitikimus, keitimąsi su savivaldybėmis turima informacija.
- 4) **Organizuoti bent vieną kartą per metus mokymus** savivaldybių BOT nariams apie BOT veiklos galimybes, jos reglamentą, veikimo principus, veiklos sritis ir kt., suteikiant teisinių žinių savivaldos ir bendruomeninės veiklos klausimais.
- 5) **Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme apibrėžti savivaldybių BOT sudarymo mechanizmą**, kuris šiuo metu nenumatytas, aptartas tik VBO ir savivaldybės atstovų atstovavimo santykis. BOT sudarymo principai galėtų būti apibrėžti panašiai kaip NVO plėtros įstatyme, kai formuojant BO tarybas, atstovus į jas deleguotų savivaldybėje veikiančios asocijuotos bendruomenių organizacijos. Jei tokios organizacijos nėra, tarybą siūlome formuoti, kviečiant veikiančių savivaldybėje VBO atstovų susirinkimą „gyvai“ arba nuotoliniu būdu. Savivaldybės tarybos formavimas turi būti aprašytas BOT nuostatuose. Šią nuostatą taip pat siūlome įrašyti ir Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme. Savivaldybėse, kuriose **BOT sujungiamas kartu su NVO taryba, būtinas stipresnis VBO atstovavimas**, deleguojant bent 2 VBO atstovus. Tai aktualu rajonų savivaldybėms. Siūlome aktyviau įtraukti tiek VBO, tiek NVO tarybas į svarbių šiems sektoriams klausimų sprendimą, poreikių išaiškinimą ir sudaryti programas jiems įgyvendinti.
- 6) Susitikimuose su savivaldybių BOT dalyvavo ir savivaldybių atstovai, kurie pažymėjo, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija **galėtų deleguoti į savivaldybes ir išlaikyti BO koordinatorius** (kaip tai daroma su jaunimo reikalų koordinatoriais); savivaldybėse VBO

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com a/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

nepalyginamai daugiau nei jaunimo organizacijų, ir jų veikla platesnė. Dabartiniu metu ne visose savivaldybėse dirba šie koordinatoriai, jų funkcijos yra priskirtos įvairiems savivaldybių skyriams, kurie ne visada gali padėti VBO atstovams.

- 7) **Savivaldybių BOT veiklos viešinimui skirti didesnę dėmesį.** Dabartinėje bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymo 8 str. 3 p. yra numatyta, kad „tarybos darbą techniškai aptarnauja savivaldybės administracija“. Tačiau jų paieška puslapyje yra labai problematiška, neskelbiami BOT veiklos dokumentai, jos veikla priskiriama įvairiems sektoriams. LVBOS siūlome unifikuoti savivaldybių BOT veiklos viešinimą, priskiriant jas arba Nevyriausybiniam ir Bendruomenių sektoriui, arba prie „tarybų ir nuolatinių komisijų“, skelbti kontaktinę informaciją.

Šiuos savo pasiūlymus LVBOS yra pasiruošusi aptarti su Jūsų institucijomis susitikimuose, suderinus laiką artimiausiu metu.

Pagarbiai,

Lietuvos vietos bendruomenių
organizacijų sąjungos Pirmininkas

Ramūnas Navickas